

آسیب‌شناسی پژوهش در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی: مطالعه نظریه زمینه‌ای

زهرا رضازاده^۱ زهره میر حسینی*^۲ زهرا اباذری^۳ فهیمه باب الحوائجی^۴

تاریخ دریافت ۱۳۹۸/۵/۱۴ تاریخ پذیرش ۱۳۹۸/۹/۱۷

چکیده

هدف: آسیب‌شناسی پژوهش در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی از منظر متخصصان دانشگاهی هدف کلی تحقیق حاضر است.

روش: این پژوهش با رویکرد کیفی و با استفاده از روش نظریه پردازی زمینه‌ای انجام شد. ابزار گردآوری داده‌ها، مصاحبه عمیق و نیمه ساختاریافته بود و تجزیه و تحلیل و کدگذاری داده‌ها طی سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی، با استفاده از نرم افزار تحلیل داده‌های کیفی MAXQDA ۱۰ انجام شد. جامعه پژوهش را اعضای کمیته برنامه‌ریزی علم اطلاعات و دانش‌شناسی، و صاحب‌نظران دانشگاهی تشکیل دادند که با روش نمونه‌گیری هدفمند ترکیبی تعداد ۱۳ نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند.

یافته‌ها: ۴۰۵ مفهوم در مرحله کدگذاری باز در ۴۶ مقوله فرعی و ۲۵ مقوله اصلی انتخاب و دسته‌بندی شد. در شرایط زمینه‌ای ۳۴ مفهوم و ۵ مقوله فرعی و ۳ مقوله اصلی؛ در شرایط علی ۸۹ مفهوم و ۱۵ مقوله فرعی و ۵ مقوله اصلی؛ در شرایط مداخله‌گر ۱۴۲ مفهوم و ۱۳ مقوله فرعی و ۹ مقوله اصلی، در راهبردها ۱۱۴ مفهوم و ۸ مقوله فرعی و ۴ مقوله اصلی؛ و در پیامدها ۲۶ مفهوم و ۵ مقوله فرعی و ۴ مقوله اصلی استخراج شد.

اصالت اثر: عوامل موثر در "آسیب‌شناسی پژوهش" در این تحقیق شناسایی و تحلیل شد و در قالب یک الگو ارائه گردید.

واژه‌ها کلیدی: آسیب‌شناسی، پژوهش، رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی، نظریه زمینه‌ای.

مقدمه

^۱ دانشجوی دکتر علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه آزاد واحد تهران شمال ایمیل: zrezazadeh@yahoo.com

^۲ دانشیار علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال ایمیل: zmirhosseini@yahoo.com

^۳ دانشیار علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال: ایمیل: abazari391@yahoo.com

^۴ دانشیار علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات. ایمیل fbabalhavaeji@gmail.com

علم اطلاعات و دانش‌شناسی رشته‌ای است که ماهیت بین‌رشته‌ای دارد و در تحول و توسعه روزافزون علوم دیگر نقش دارد. لذا، سال‌هاست در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی حضور دارد. رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی که از سال ۱۳۹۱ در ایران به علم اطلاعات و دانش‌شناسی تغییر نام یافت، با مطالعه ماهیت اطلاعات و دانش و تدوین مکانیزم‌هایی برای تولید، گردآوری، سازمان‌دهی، اشاعه و مدیریت اطلاعات زمینه را برای پویایی جریان دانش در جامعه (اعم از سازمان‌ها و کل جامعه) فراهم می‌سازد. از این رو، رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی به‌عنوان رشته‌ای که ماهیت، رفتار و کاربردهای اطلاعات را مطالعه می‌کند از مهم‌ترین رشته‌های دانشگاهی در کشورهای پیشرفته به حساب می‌آید. در نظام آموزشی رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی سه وجه وجود دارد؛ نخست مبانی نظری به اعتبار وجه آموزش عالی (و البته نیز به اعتبار بخشی از چهارچوب حرفه)، و دوم تعلقات حرفه‌ای، از آن رو که قرار است در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی متفاوت با مخاطبان مختلف و متنوع به کار پردازند، و سوم مهارت‌های لازم برای استفاده از منابع و ابزارها و فناوری‌های مربوط به انجام بهینه وظایف حرفه‌ای است. بنابراین، در طول دوره دانشگاهی دانش‌پژوه می‌بایست به سه نوع دانش مجهز شود: دانش نظری، دانش حرفه‌ای و دانش عملی. آنچه در آموزش این سه نوع دانش اهمیت دارد این است که این سه از طریق آمیزه‌ای هنرمندانه و زیرکانه در کلیه دروس، برنامه‌ها، و تمرین‌ها حضور دارند، و این کار در زمینه‌ها و بستر اجرایی با باروری جدی دنبال می‌شود: ۱. طراحی برنامه‌های درسی و شرح درس‌های مرتبط؛ ۲. مراکز آموزشی که شرایط، امکانات، آزمایشگاه‌ها و جز آن را برای اجرای چنین مهمی مهیا می‌سازند (حرّی، ۱۳۹۰). لذا، یکی از عوامل پویایی و کارآمدی این رشته رویکرد آن به تغییرات و تحولاتی است که همواره در حال رخ دادن است: نخست سازگاری با روند تحولات و دیگری توان مدیریت و راهبری تحولات در رسیدن به اهداف خود است. لذا از یکسو با تحولات فناوری، و از طرف دیگر با نیازهای متنوع و متحول جامعه و ارائه خدمات نوگرا مواجه است که این امر رشته را در عصر حاضر با چالش‌های جدی مواجه ساخته است. با یک بررسی اجمالی به نظر می‌رسد که به دلایل مختلف، علم اطلاعات و دانش‌شناسی امروز در کشور از قافله تحول و دگرگونی بنیادی تا حدودی مغفول مانده است. به‌رغم تأکید بزرگان در این رشته، چالش بزرگی که روزبه‌روز اهمیت بیشتری پیدا می‌کند، ضعف مسائل نظری و فلسفی است (رها دوست، ۱۳۸۶). از جمله مسائل مطروحه در آموزش این رشته در کشور فقر مبانی نظری و عدم توجه کافی به تغییرات فناوری اطلاعات و ارتباطات در دروس این رشته است، که ناشی از عدم توجه کافی به نظریه‌ها و فن‌آوری در برنامه‌های موجود مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد و دکتری است. در نتیجه، عدم توجه به ایجاد شناخت در دانشجویان، عدم توجه به تفکر خلاق و ایجاد روحیه نوآوری، عدم تمایل برای تغییر برنامه‌های آموزشی را به دنبال دارد (فتاحی، بگلو و آخشیک، ۱۳۹۳). رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی مانند بسیاری از رشته‌های علمی، با مشکلات و مسائلی مواجه است که برای رفع آن‌ها نیاز به تفکر، مطالعه و پژوهش است و تا زمانی که مسائل و مشکلات اساسی رشته شناسایی نشوند، صرف هزینه و زمان جهت انجام پژوهش، اتلاف منابع انسانی و مادی خواهد بود. کارکرد اصلی پژوهش، یافتن پاسخ‌هایی روشن و علمی برای پرسش‌های نوین و ارائه راهکارهایی مؤثر برای حل مسائل جاری

در زمینه ای مشخص است. پژوهش به آموزش بهتر می‌انجامد، چراکه دانش نو و برنامه‌های آموزشی مکمل یکدیگرند و موجب اعتبار انسان‌ها و سازمان‌ها می‌شود. (کومار، ۱۳۷۴). مسئله‌ای که در این میان باید به آن توجه داشت این است که در حال حاضر، بخش عمده‌ای از پژوهش‌هایی که در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی صورت می‌گیرند، از کارایی لازم برخوردار نیستند. شماری از پژوهش‌های این حوزه فاقد اثربخشی لازم بوده و متناسب با نیازها، و حل مسائل و مشکلات جامعه نیستند. دینانی (۱۳۸۷) معتقد است: تعداد قابل توجهی از پژوهش‌های کتابداری در گذشته‌های دور و نزدیک در حوزه‌های متفاوت این رشته، با مسئله یابی شکل می‌گرفتند اما در بیشتر تحقیقات حوزه‌ی کتابداری و اطلاع‌رسانی به‌ویژه پایان‌نامه‌های دوره‌های تحصیلات تکمیلی، به جای «مسئله یابی» به «مسئله سازی» پرداخته می‌شود وی دلایل این امر را از سویی، افزایش تعداد گروه‌های مجری دوره‌های تحصیلات تکمیلی و از سوی دیگر، کمبود مدرسان باتجربه می‌داند. از دیگر چالش‌های موجود در قلمرو پژوهش علم اطلاعات و دانش‌شناسی، ضعف در کاربردی بودن پژوهش‌ها است. به‌طور کلی، به‌ندرت دیده می‌شود که از یافته‌ها و نتایج آن‌ها در عرصه محصولات و خدمات در جامعه (بازار کار و سازمان‌ها) استفاده کاربردی شود (فتاحی؛ بگلو، آخشیک، ۱۳۹۳). و همچنین ریشه شماری از مشکلات را می‌توان در نامشخص بودن نیازهای پژوهشی جامعه و عدم توجه به اولویت‌های پژوهشی در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانست. نظر به اینکه بودجه پژوهش در کشور ما اندک است و از همین مقدار کم هم به‌صورت بهینه استفاده نمی‌شود و با توجه به اهمیت پژوهش و هزینه و زمان زیادی که صرف انجام آن می‌شود و تأثیری که این پژوهش‌ها می‌توانند بر روند غنای رشته داشته باشند، نگاه دقیق‌تر به پژوهش‌ها امری ضروری است. چراکه انجام پژوهش‌های تازه و کاربردی و متناسب با نیاز جامعه و توانایی پژوهشگر، نسبتاً کار مشکلی است. به نظر می‌رسد مناسب‌ترین راه‌حل در این زمینه شناسایی عوامل آسیب‌زا پژوهش علم اطلاعات و دانش‌شناسی است و اقدام در رفع این آسیب‌ها و حل مسائل است

به‌طور کلی هدف اصلی این پژوهش شناسایی آسیب‌های موجود و عوامل ایجادکننده آن در پژوهش رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی در نظام آموزش عالی کشور است. اهداف ویژه پژوهش عبارت‌اند از:

- تعیین موانع موجود در انجام پژوهش‌های رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی بر اساس نظر متخصصان رشته
- راهکارهایی جهت مقابله و رفع آسیب‌های موجود در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی همراه با راه حل‌ها و ارائه الگو است.

پیشینه پژوهش

گسترده‌گی و تنوع گوناگون در مقوله‌های پژوهش در جهان و ایران وجود دارد. این مقولات را می‌توان در دسته‌بندی‌هایی نظیر پژوهش در مبانی نظری، محدودیت‌های پژوهش، اثربخشی استادان در پژوهش و مشکلات موجود در روش پژوهش قرارداد.

آسیب‌شناسی پژوهش در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی: مطالعه نظریه زمینه‌ای .....

رانگ (۲۰۱۷) در تحقیقی که روند تحقیقات نظریه‌ای کتابداری در سرزمین چین از قرن ۲۰ را تحلیل می‌کند، نتیجه می‌گیرد که پژوهش‌های نظری کتابداری باعث یک توسعه بین‌رشته‌ای می‌شوند؛ الگوی علوم کتابداری از کثرت‌گرایی به وحدت تبدیل می‌شود. و ویژگی‌های قومی روند محلی سازی چینی را بیشتر منعکس می‌کند.

بهاردوج (۲۰۱۷) فعالیت‌های پژوهشی کتابداری و اطلاع‌رسانی مؤسسات آموزش عالی هند را بررسی کرده است که مهم‌ترین چالش‌ها را، که سازمان‌های مالی و دانشگاه‌ها نیاز به تشویق کردن متخصصان کتابداری و اطلاع‌رسانی برای پیش‌قدم شدن در امر تحقیقات و انتشار دارند و در همین موضوع زارعی و فامیل روحانی (۱۳۸۸) به بررسی وضعیت تحقیقات اعضای هیئت‌علمی دانشگاه‌ها آزاد اسلامی منطقه پنج و شناسایی مشکلات آن‌ها در تولید اطلاعات علمی می‌پردازند که مشکلات اعضای هیئت‌علمی را در سه مقوله کلی دسته‌بندی نمود: الف. مشکلات پژوهشی؛ ب. مشکلات آموزشی؛ مشکلات منابع و تجهیزات کتابخانه را می‌داند و همچنین گنجی (۱۳۸۳) وضعیت تولید اطلاعات علمی اعضای هیئت‌علمی دانشگاه فردوسی مشهد را مورد بررسی قرار می‌دهد که بین سطح تحصیلات، تدریس در دوره تحصیلات تکمیلی، استفاده از فرصت مطالعاتی و تولید علمی تفاوت معناداری می‌داند. و رابطه معناداری بین سال‌های اشتغال در دانشگاه، درجه آشنایی با زبان انگلیسی و تولید علمی را می‌شناسد.

بول و کنان و ویلارد (۲۰۱۲) بهره‌وری پژوهش و پدیداری استادان کتابداری و اطلاع‌رسانی در مؤسسات آموزش عالی استرالیا را مورد بررسی قرار می‌دهد که مهم‌ترین عامل را در این بهره‌وری استفاده از فرصت‌های مطالعاتی استادان و توسعه موضوعات پژوهشی می‌داند.

چوان و کین (۲۰۱۱) به جنبه دیگر از پژوهش، بررسی روش‌های علمی کتابداری و اطلاع‌رسانی در چین می‌پردازد که جهت حل مشکلات روش شناختی پژوهش پنج اقدام را ارائه می‌دهد ۱- بهبود روش نظام پژوهش علم کتابداری و اطلاع‌رسانی ۲- تنظیم مفهوم روش‌های پژوهش علم کتابداری و اطلاع‌رسانی ۳- اهمیت آموزش روش‌های پژوهش علم کتابداری و اطلاع‌رسانی ۴- تقویت روش‌های تجربی ۵- تأکید بر استفاده یکپارچه پژوهش‌های مختلف.

حیدری؛ قنادی نژاد و چینی پرداز (۱۳۹۵) به مطالعه شناسایی و دسته‌بندی محورهای پژوهشی مهم در علم اطلاعات و دانش‌شناسی پرداختند و دریافتند که موضوعات سنتی و مباحث نظری نسبت به موضوعات فناوری و ارتباطی اولویت کمتری دارند.

عصاره و فرج پهلوی و سیامکی (۱۳۹۳) به تحلیل مقالات فارسی منتشر شده در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی کشور از نظر روش پژوهش و ابزار گردآوری داده‌ها می‌پردازند که مطالعه مقالات منتشر شده حاکی از پراکندگی نامتوازن روش‌های پژوهش و ابزار گردآوری داده‌های به کاررفته در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی کشور است.

¹Rong

² Bhardwaj

³ Boell & Kennan & Willard

⁴ Chuan & qin

زارعی و فامیل روحانی (۱۳۸۸) به بررسی وضعیت تحقیقات اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها آزاد اسلامی منطقه پنج و شناسایی مشکلات آن‌ها در تولید اطلاعات علمی می‌پردازند که مشکلات اعضای هیئت علمی را در سه مقوله کلی دسته‌بندی نمود: الف. مشکلات پژوهشی؛ ب. مشکلات آموزشی؛ مشکلات منابع و تجهیزات کتابخانه را می‌داند.

گنجی (۱۳۸۳) وضعیت تولید اطلاعات علمی اعضای هیئت علمی دانشگاه فردوسی مشهد را مورد بررسی قرار می‌دهد که بین سطح تحصیلات، تدریس در دوره تحصیلات تکمیلی، استفاده از فرصت مطالعاتی و تولید علمی تفاوت معناداری می‌داند. و رابطه معناداری بین سال‌های اشتغال در دانشگاه، درجه آشنایی با زبان انگلیسی و تولید علمی را می‌شناسد.

پژوهش‌های صورت گرفته مبین این نکته است که پژوهش‌های صورت گرفته به صورت پراکنده و نه منسجم به بررسی یک یا چند جنبه از پژوهش پرداختند به طور کلی می‌توان نتیجه گرفت که بررسی نظرات و دیدگاه‌های استادان علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی نسبت به امر پژوهش خود سهم اندکی از کارهای صورت گرفته را به خود اختصاص می‌دهد. لذا پژوهش حاضر بر آن است که با بررسی نظرات و دیدگاه‌های استادان علم اطلاعات و دانش‌شناسی به سؤالات زیر پاسخ دهد:

چه آسیب‌ها و موانعی در انجام پژوهش‌های رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی وجود دارد؟

راهکارهای مقابله و رفع موانع موجود در پژوهش رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی در ایران کدامند؟

روش‌شناسی

پژوهش حاضر از نوع کیفی و با استفاده از رویکرد نظریه زمینه‌ای انجام شده است. در پژوهش کیفی برای تعیین اندازه نمونه نمی‌توان از فرمول مشخص و واحدی استفاده کرد. پاول (۱۳۷۹) در مورد اندازه نمونه در مطالعات کیفی کتابداری و اطلاع‌رسانی، راه‌حل ساده را در این می‌بیند که گردآوری داده‌ها تا زمانی ادامه یابد که عناصر اساسی مطالعه به حد اشباع برسند، یعنی تا زمانی که افراد نمونه، دیگر چیزی به داده‌ها اضافه نکنند و یا آنچه مطرح می‌کنند، در تضاد با دانسته‌های گردآوری شده نباشد. لذا در مرحله اشباع با توجه به نمونه‌گیری گلوله برفی یعنی انتخاب معهود افرادی که می‌توانند افراد مناسب دیگری را برای مطالعه معرفی کنند و این افراد نیز به نوبه خود، تعدادی مشارکت‌کننده دیگر را برای گردآوری اطلاعات بیشتر درباره تحقیق معرفی می‌کنند، این روش زمانی بسیار سودمند است که زمینه تحقیق به گونه‌ای باشد که افراد مطلع درباره آن پراکنده باشند یا به صورت خوشه‌ای یافت نشوند. لذا بر این اساس داده‌های این پژوهش از طریق مصاحبه‌ها عمیق و نیمه ساختاریافته با ۱۳ نفر از متخصصان علم اطلاعات و دانش‌شناسی استخراج شده است. به منظور تدوین عوامل پژوهش در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی با استفاده از روش نظریه پردازی زمینه‌ای، مصاحبه‌هایی ابتدا با اعضای کمیته برنامه‌ریزی علم اطلاعات و دانش‌شناسی که ۸ عضو بودند انجام شد و این گروه افراد دیگری را برای اطلاعات بیشتر نظیر مدیران گروه‌های دانشگاه‌های مختلف (دانشگاه آزاد،

¹ Grounded theory

غیرانتفاعی، پیام نور، علمی و کاربردی) و استادان پیشکسوت را معرفی کردند. در انجام مصاحبه‌ها پژوهشگر سعی داشته با احاطه بر موضوع، ارتباط سؤالات باهدف مصاحبه را حفظ نماید. پس از گردآوری داده‌ها تحلیل مصاحبه‌ها تا مرحله اشباع، با اتخاذ روش تحلیل تفسیری اشتراوس و کوربین^۱ انجام فرایند کدگذاری باز و محوری انجام شد که طی عمل کدگذاری در مرحله نخست، داده‌ها و اطلاعات به مفاهیم شکسته و خرد شدند و تشکیل مفاهیم بخشی از تحلیل داده‌ها است که در جریان گردآوری داده‌ها آغاز شدند. در مرحله کدگذاری باز برای آسیب‌شناسی پژوهش ۴۰۵ مفهوم استخراج شد و سپس در کدگذاری محوری که فرآیند مرتبط کردن موضوع‌های فرعی به موضوع‌های اصلی تر است، مفاهیم دارای ایده مشترک در سطحی بالاتر دسته‌بندی شدند و تشکیل مقولات فرعی را دادند و داده‌های تجزیه‌شده به مفاهیم و موضوع‌ها در کدگذاری محوری می‌بایست با شیوه جدیدی به یکدیگر مرتبط شوند. این کار با بکار بردن یک الگو شامل شرایط علی پدیده، شرایط مداخله‌گر، راهبردهای کنش/کنش متقابل، و پیامدها انجام شده است.

راهبردها کنش‌هایی هستند که در پاسخ به مقوله مرکزی صورت می‌گیرند. شرایط زمینه‌ای و مداخله‌گرها (مجموعه‌ای از متغیرهای میانجی و واسطه) عوامل خاص و عمومی تأثیرگذار بر راهبردها و پیامدها نتایج حاصل از اجرای راهبردها هستند (کرسول، ۲۰۰۵).

سپس ایده مشترکی میان مقولات فرعی ایجاد شده است که مقوله‌های اصلی یا تم‌ها شکل گرفتند. در مرحله کدگذاری گزینشی یا انتخابی پدیده هسته‌ای (آسیب‌شناسی پژوهش) شناسایی و سایر موضوع‌ها به صورت نظام‌مند با آن مرتبط می‌شوند و سرانجام مدل مفهومی از آسیب‌شناسی پژوهش ارائه شد تا روابط متقابل مقولات را نشان دهد. برای روایی مصاحبه و تأیید درستی برداشت، پژوهشگر با جامعه مورد مطالعه خود تماس گرفت و برای تضمین اعتبار داده‌ها به دلیل تعامل طولانی با نمونه مورد مطالعه، این فرصت را داشت تا با مرور و بازنگری به دیدگاه و نظرات آنان نزدیک شود. برای ثبات و پایایی داده‌ها از نظرات تکمیلی همکارانی که با رویکرد پژوهش کیفی آشنا بودند و مرور مصاحبه‌ها استفاده شد. برای مصاحبه‌ها در یک جدول جملات و عبارات، مفاهیم، مقوله‌ها و تم‌ها نشان داده است.

یافته‌های پژوهش

مقوله‌های اصلی عوامل آسیب‌شناسی پژوهش بر اساس مصاحبه‌ها و جملات صاحب‌نظران پس از پیاده‌سازی مصاحبه‌ها در قالب کدگذاری باز، محوری، و گزینشی استخراج و تحلیل شدند. تحلیل با نخستین مصاحبه آغاز شد و به مصاحبه بعدی منجر شد. لذا تعامل دائمی میان پژوهشگر و عمل پژوهش، با حفظ موازنه میان عینیت و حساسیت برقرار بود. عینیت برای رسیدن به تفسیر بی‌طرفانه و دقیق از رویدادها ضرورت دارد و حساسیت نیز برای درک ظرایف و معناهای داده‌ها و تشخیص ربط میان مفاهیم لازم است. در پژوهش کیفی، عینیت نه به معنای کنترل متغیرها، که به معنای آمادگی برای گوش دادن و اجازه سخن دادن به پاسخگویان است (اشتراوس و کوربین، ۱۳۹۱). در این پژوهش نیز، مصاحبه‌ها با

¹ Strauss & Corbin

² Creswell

پرسش‌هایی باز همراه بود تا پاسخگویان هر چه را مرتبط می‌دانند بگویند و توصیف کنند. همچنین پس از هر مصاحبه، از پاسخگویان درخواست می‌شد که بگویند آیا تفسیر ما با تجربه آن‌ها از آنچه گفته و توصیف کرده‌اند مطابقت دارد یا نه و با استفاده از کدگذاری باز، مفاهیم موجود در داده‌ها، مقوله‌ها و ویژگی‌ها و ابعاد مقوله‌ها شناسایی شده‌اند. سپس در کدگذاری محوری مقوله محوری شناسایی گشته و رابطه این مقوله با مقوله‌های فرعی با استفاده از پارادایم استراوس و کوربین (شکل ۱) به تصویر کشیده و تشریح شده است. در نهایت در کدگذاری گزینشی روایتی منسجم با استفاده از مقوله‌های به‌دست آمده و ویژگی‌ها و ابعاد آن‌ها ارائه شده است.

جدول ۱. کدگذاری باز و مقوله‌بندی مصاحبه‌ها

ویژگی	مقوله‌های اصلی (تم)	مقوله‌های فرعی	مفاهیم (کدهای باز)	جملات
مخبره‌نویسی	مفاهیم (کدهای اصلی)	درگیر کردن مخاطبان	نگارنده‌ها در جلب توجه مخاطب مطالب استفاده می‌کنند	مطالعات ژانر علمی-تخصصی می‌تواند که در مطالعه هم‌پایه‌های دیگری و طوری که اولی به‌منطقه این مطالعه هم آن‌ها چاپ شود
		استخراج مقوله‌ها	فرایض مطالعات استخراج از مطالعه (فرایض مطالعات) بزرگ مطالعه در غیبه	در مطالعه‌ها که اولی به‌منطقه مطالعه در استخراج است و جلب کردن مطالب از مطالعه استخراج می‌شود
		فرایض کلی مطالعات	اثرات و مجلات علمی امروزین و استفاده از منابع	تعداد نشریات علمی پژوهشی خاصی در این حوزه زیاد شده و هم متنوعت اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها در نشریات و علمی رشد چندگانه‌ای داشته‌است
	مفاهیم (کدهای اصلی)	چگونگی مطالعات	علم پژوهش و ژانر و استفاده از منابع علمی و زمینه‌های مختلف و مطالعات و مطالعات	لیکن ابراهیمی در این باره گفته که به‌منطقه و بعد که در زمینه‌های علمی و پژوهشی این ابعاد بیشتر کمالات علمی حوزه‌ها و اهداف ژانر داشته‌است، منظور و دست
		زیبایی	از نظر به‌منطقه و استفاده از منابع علمی و مطالعات و مطالعات	استاد خودشان تحقیقی که در مطالعات منتشر است و دولت و دانشگاه هم این را می‌خواند، لا می‌گوید وقتی هم‌اکنون من روی مطالعه‌ها و روی مطالعه‌ها می‌آورد
		نگارنده‌ها	نظرس فرقی در مطالعات اولویت کیفیت مطالعه با کار و خلاقیت در مطالعه به‌منطقه‌ها	یک مقاله با کیفیت علمی نباشد و خیرات علمی این‌ها به‌منطقه‌ها موضوعات خاص مطرح که با کیفیت علمی که با کیفیت خیرات باشد

ویژگی	مقوله‌های اصلی (تم)	مقوله‌های فرعی	مفاهیم (کدهای باز)	جملات
مبارزه‌کننده	(کرم ۱۳۳) مبارزه‌کننده	علم‌پوچ کل پژوهش	کنون تلاش را مشخصاً علم‌پوچ‌کنی به‌حکمی استوار می‌داند. علم‌پوچ‌کنی به معنی استوار کردن اصول و روش‌های علمی است. علم‌پوچ‌کنی به معنی استوار کردن اصول و روش‌های علمی است.	توسعه روحی و فکری که به معنی استوار کردن اصول و روش‌های علمی است. علم‌پوچ‌کنی به معنی استوار کردن اصول و روش‌های علمی است.
		ضعف‌نگری	ضعف‌نگری به معنی استوار کردن اصول و روش‌های علمی است. علم‌پوچ‌کنی به معنی استوار کردن اصول و روش‌های علمی است.	توسعه روحی و فکری که به معنی استوار کردن اصول و روش‌های علمی است. علم‌پوچ‌کنی به معنی استوار کردن اصول و روش‌های علمی است.
علاقمند	(کرم ۱۳۳) علاقمند	محدودیت زمان پژوهش	علم شناخت و آشنایی کلی/تفاهل بودن/محدودیت دکان/علم آگاهی از زمان و منبع محدود/کمبود وقت است.	کمبود وقت است. علم شناخت و آشنایی کلی/تفاهل بودن/محدودیت دکان/علم آگاهی از زمان و منبع محدود/کمبود وقت است.
		محدودیت منبع علمی	کمبود زوده/علم کلی بودن منبع علمی/علم استقل صفت و جنبه و طرح علمی پژوهشی/محدودیت حیطه‌های علمی/علم زوجه علمی/کاهش پهنای جنبه/پوسته بودن پژوهش/اوراد مسز بودن آموزش معوی	محدودیت منبع علمی. علم کلی بودن منبع علمی/علم استقل صفت و جنبه و طرح علمی پژوهشی/محدودیت حیطه‌های علمی/علم زوجه علمی/کاهش پهنای جنبه/پوسته بودن پژوهش/اوراد مسز بودن آموزش معوی
		ضعف حیطه‌شناسی	علم حیطه‌شناسی/عدم آشنایی با زمینه پژوهش/عدم آشنایی با زمینه پژوهش/عدم آشنایی با زمینه پژوهش	سیستم آموزشی ما نمی‌تواند آموزش و پژوهش را در این و آن حیطه‌ها محدود کند. علم حیطه‌شناسی/عدم آشنایی با زمینه پژوهش/عدم آشنایی با زمینه پژوهش/عدم آشنایی با زمینه پژوهش
		سیاست کلان آموزشی	زود به‌کارگیری/عدم آشنایی با زمینه پژوهش/عدم آشنایی با زمینه پژوهش/عدم آشنایی با زمینه پژوهش	سیاست کلان آموزشی. زود به‌کارگیری/عدم آشنایی با زمینه پژوهش/عدم آشنایی با زمینه پژوهش/عدم آشنایی با زمینه پژوهش

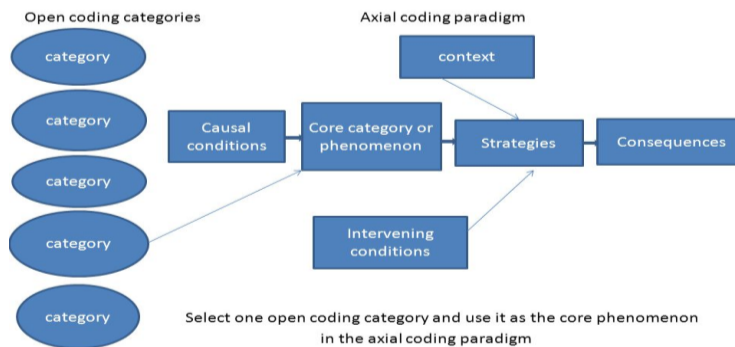

ویژگی	مقوله‌های اصلی (تم)	مقوله‌های فرعی	مفاهیم (کدهای باز)	جملات
	(کرم) جست‌وجوی هم‌پوشانی	فناوری‌های نو	علم‌شنه جمع‌بری پژوهش مشخص‌نوعی کل پژوهش	اما نکته جالب توجه این است که در این پژوهش، علاوه بر روش‌های سنتی، از روش‌های نوین و دیجیتال نیز استفاده شده است. این امر باعث شده است تا دقت و سرعت نتایج افزایش یابد. همچنین، استفاده از ابزارهای نوین، امکان دسترسی به منابع گسترده‌تری را فراهم کرده است. در نهایت، نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که تلفیق روش‌های سنتی و نوین، می‌تواند به بهبود کیفیت و کارایی خدمات کتابداری منجر شود.
	(بهار) آیین پژوهش علم‌الاجتماعی و نشر علم‌الاجتماعی	آیین پژوهشی	مشکلات تکنیکی، انضباطی، علمی و هنری / گزینش لایه اجرایی / آیین پژوهشی اجتناب از روش‌های سنتی	شناخت آیین‌های پژوهشی و روش‌های نوین، نقش مهمی در بهبود کیفیت و کارایی پژوهش‌ها دارد. از جمله چالش‌های اصلی، می‌توان به محدودیت منابع، کمبود نیروی انسانی متخصص و نبود زیرساخت‌های لازم اشاره کرد. با این حال، با اتخاذ رویکردهای نوین و استفاده از فناوری‌های دیجیتال، می‌توان به رفع این مشکلات پرداخت. همچنین، همکاری بین‌رشته‌ای و استفاده از تجربیات سایر محققان، می‌تواند به غنای نتایج پژوهش‌ها منجر شود.
مرحله‌ها	(بهار) آیین پژوهشی	به کارگیری ویژه‌تری فقط	استفاده از تحقیقات در سایر اجزای منطقه سازمان‌ها از طریق ابزارهای پژوهشی دیگران / شناخت فقط	مشکل: ساختار اجرایی کشور در استفاده از نتایج تحقیقات علمی است که پژوهش‌های لازم قلمرو است
		کاربرد کردن پژوهش‌ها	حل کردن پژوهش‌ها / کاروری بودن فقط / عدم استفاده از نتایج / گردیدن بابت فقط / مغفورت طاری پژوهش / مشورت طاری پژوهش / ایجاب شناخت و آشنایی کافی مسئولان	پژوهش‌های کاربردی باید به گونه‌ای طراحی شود که نتایج آن‌ها بتواند به حل مسائل واقعی جامعه منجر شود. برای این منظور، باید به نیازهای جامعه توجه ویژه‌ای داشته باشد. همچنین، همکاری با نهادهای مرتبط، می‌تواند به تسهیل فرآیند انتقال نتایج به مرحله اجرا کمک کند. در نهایت، ارزیابی مستمر نتایج و بازنگری در روش‌ها، می‌تواند به بهبود کارایی پژوهش‌ها منجر شود.
		گسترش رابطه‌ها و شبکه‌ها	فرآیند پژوهشی علمی جامعه از طریق صنعت و دانشگاه بود. بستن شبکه بین دانشگاه و جامعه / ارتباط بین صنعت و دانشگاه / آگاهی فقط / حفره ایجاد بین ارتباط صنعت و جامعه	ارتباط بین صنعت و دانشگاه، می‌تواند به تبادل نظر و همکاری در زمینه‌های مختلف علمی و فناوری منجر شود. این امر باعث می‌شود تا پژوهش‌ها کاربردی‌تر شده و نتایج آن‌ها بتواند به حل مسائل واقعی جامعه منجر شود. همچنین، استفاده از ظرفیتهای هر دو نهاد، می‌تواند به بهبود کیفیت و کارایی پژوهش‌ها منجر شود.
		در آشنایی پژوهش‌ها	جذب حمایت سازمان‌ها از طریق پژوهش	خطی از این یافته‌ها را می‌توانیم به سمت سطح تطبیقی علمی و بین‌رشته‌ای و این جزو مسوئله‌های پژوهشی و بین‌رشته‌ای می‌باشد. همچنین، استفاده از نتایج این پژوهش‌ها، می‌تواند به بهبود کیفیت و کارایی خدمات کتابداری منجر شود.

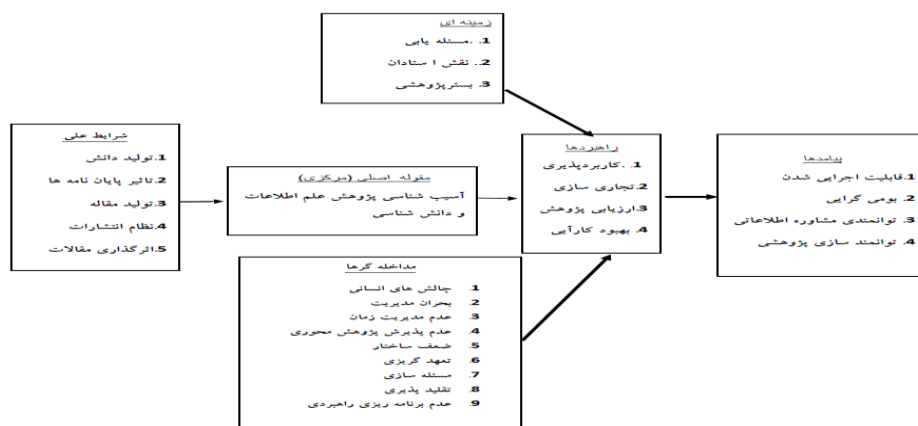

انتشارات هستند که تولید دانش از نظر متخصصان ۳۲ مفهوم و ۵ مقوله فرعی و نظام انتشارات با ۱۷ مفهوم و ۳ مقوله فرعی و تأثیر پایان‌نامه‌ها با ۲ مقوله فرعی و تولید مقاله با ۳ مقوله فرعی و اثربخشی مقالات با ۲ مقوله فرعی هستند و شرایط زمینه‌ای: شامل ۳۴ مفهوم در ۳ مقوله‌های اصلی بستر پژوهشی با مقوله فرعی زمینه‌سازی و نقش استادان که شامل مقوله‌های فرعی هدایتگری استاد، دانش پژوهشی و روحیه پرسشگری و مقوله اصلی مسئله‌یابی با مقوله فرعی حل مسئله است و مداخله‌گرها با ۱۳۴ مفهوم و ۱۳ مقوله فرعی و ۹ مقوله اصلی چالش‌های انسانی، عدم مدیریت زمانی، بحران مالی، عدم پذیرش پژوهش محوری، ضعف ساختار پژوهشی، تعهد‌گریزی، مسئله‌سازی، تقلید‌پذیری، عدم برنامه‌راهبردی به‌عنوان مداخله‌گر آسیب‌شناسی پژوهش علم اطلاعات و دانش‌شناسی از مصاحبه‌ها استخراج شده است. راهبردها با ۱۱۴ مفهوم و ۸ مقوله فرعی و ۴ مقوله اصلی کاربردپذیری، تجاری‌سازی، ارزیابی و بهبود کارآیی به‌صورت راهبردهای مؤثر در آسیب‌شناسی پژوهش در مصاحبه‌ها دسته‌بندی شدند و پیامدها با ۲۶ مفهوم و ۵ مقوله فرعی و ۳ مقوله اصلی قابلیت اجرایی شدن، بومی‌گرایی، مشاوره اطلاعاتی و پژوهشی پیامدهای مدل آسیب‌شناسی پژوهش را تکمیل می‌کنند. همان‌طور که در شکل ۱ مشاهده می‌شود، شرایط علی، عواملی هستند که بر مقوله مرکزی تأثیر می‌گذارند.

شکل ۱: کدگذاری نظریه‌سازی داده‌بنیاد از کدگذاری باز تا الگوی کدگذاری محوری (کرسول، ۲۰۰۵) روابط بین مقوله‌های اصلی آسیب‌شناسی پژوهش به‌صورت الگوی مفهومی شکل ۲ نشان داده شده است در شکل ۲ جهت پیکان‌ها فرایند آسیب‌شناسی پژوهش و روابط بین مقوله‌ها را نشان می‌دهد.

شکل ۲. مدل مفهومی آسیب‌شناسی پژوهش علم اطلاعات و دانش شناسی

نتیجه‌گیری

رشته علم اطلاعات و دانش شناسی مانند بسیاری از رشته‌های علمی، با مشکلات و مسائلی مواجه است که برای رفع آن‌ها نیاز به تفکر، مطالعه و پژوهش است و تا زمانی که مسائل و مشکلات اساسی رشته شناسایی نشوند، صرف هزینه و زمان جهت انجام پژوهش، اتلاف منابع انسانی و مادی خواهد بود. مسئله‌ای که در این میان باید به آن توجه داشت این است که در حال حاضر، بخش عمده‌ای از پژوهش‌هایی که در حوزه علم اطلاعات و دانش شناسی صورت می‌گیرند، از کارایی لازم برخوردار نیستند. شماری از پژوهش‌های این حوزه فاقد اثربخشی لازم بوده و متناسب با نیازها، و حل مسائل و مشکلات جامعه نیستند. شایان‌ذکر است که همپوشانی موضوعی و محتوایی و اشباع برخی زمینه‌ها در پژوهش، و موضوعات تکراری، می‌تواند بیانگر عدم توانایی دانشجویان تحصیلات تکمیلی در ارائه ایده‌ها و روش‌های تازه در آثار خود باشد. به بیان دیگر، با وجود اینکه انتشار مقاله‌های استخراج‌شده از پایان‌نامه‌ها رو به فزونی گذارده است، میزان خلاقیت و مشارکت پایان‌نامه‌ها در تولید دانش نو قابل توجه نیست (فتاحی، ۱۳۸۸). با توجه به اهمیت پژوهش و هزینه و زمان زیادی که صرف انجام آن می‌شود و تأثیری که این پژوهش‌ها می‌توانند بر روند غنای رشته داشته باشند، نگاه دقیق‌تر به پژوهش‌ها امری ضروری است.

داشتن نیروی انسانی متخصص و محدودیت‌های مالی و عوامل دیگر از مهم‌ترین مشکلات پژوهشی به شمار می‌آیند. اگر عوامل موجود در پژوهش به‌طور دقیق و مناسب تعیین شود، امکان بیشتری را برای انجام پژوهش‌های مطلوب فراهم می‌کند و در نتیجه از نتایج پژوهش‌ها به‌صورت مؤثرتر و کارآمدتر استفاده خواهد شد. پژوهش حاضر در راستای آسیب‌شناسی پژوهش در رشته علم اطلاعات و دانش شناسی همچنین درصدد شناسایی عوامل آسیب‌ساز پژوهش انجام شده است. در الگوی مفهومی مقوله‌های اصلی مسئله‌یابی که مقوله حل مسئله و مقوله نقش استادان که مقوله‌های هدایتگری استادان، دانش‌پژوهشی و روحیه پرسشگری را دربرمی‌گیرد و مقوله بستر پژوهشی با مقوله فرعی زمینه‌سازی که در صورت عدم امکان، به شرایط زمینه‌ای و بستر لازم برای آسیب‌ساز پژوهش را فراهم می‌کند. در پاسخ به سؤال اول پژوهش بر اساس دیدگاه

مصاحبه شوندگان، مهم‌ترین عامل زمینه‌ای آسیب‌ساز عامل ضرورت حل مسئله در پژوهش است که پایه و اساس عوامل است. پژوهش برای حل مسائل جامعه است که مستلزم توجه به مسائل بومی جامعه است که دیانی (۱۳۷۸) در تحقیقات کتابداری دریافت که ابتدا در پژوهش مسئله‌یابی شود و برای پاسخ به مسئله، به گردآوری اطلاعات پرداخته شود و سرانجام چیزی مناسب استفاده به جامعه علمی کتابداری به‌طور اخص و جامعه علمی به‌طور اعم ارائه شود. و همچنین در این الگو مقوله اصلی تولید دانش با مقوله‌های گسترده‌تری تولید دانش، جایگاه تولید دانش، تولید دانش در رفع نیاز واقعی، روزآمدی و نوآوری، کیفیت تولید دانش و مقوله اصلی نظام انتشارات با مقوله‌های فرعی نشر کتاب و انتشارات بین‌المللی و بازار انتشارات و تأثیر پایان‌نامه‌ها با مقوله‌های درگیر کردن دانشجویان، استخراج مقاله از پایان‌نامه‌ها و همچنین مقوله تولید مقاله با مقوله‌های فرعی افزایش کمی مقالات، جایگاه مقاله، ترفیع رتبه، چگونگی مقالات و مقوله اثربخشی مقالات شامل تأثیرگذاری مقالات عوامل مؤثر بر امر پژوهش هستند که در میان این بر اساس نظر مصاحبه‌شوندگان عوامل استخراج مقاله از پایان‌نامه‌ها از مهم‌ترین عوامل مؤثر است که سبب آسیب می‌شود به‌طوری‌که فتاحی؛ بگلو و آخشیک (۱۳۹۳) بر مقوله استخراج مقاله از پایان‌نامه‌ها را نیز تأکید داشتند و بر اساس نظرات مصاحبه‌شوندگان افزایش مقالات به دلیل افزایش دانشجویان تحصیلات تکمیلی است و از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان، تعداد پژوهش‌های پایان‌نامه‌ای دانشجویان بسیار بالا است و اساتید تمایل دارند که مقالات استخراجی از پایان‌نامه‌ها بانام آنان هم ثبت شود و علاقه و تمایلی برای تمام شدن پژوهش به نام فرد دانشجو ندارند. برخی از مصاحبه‌شوندگان در خصوص همکاری پژوهشی مطرح کردند که برخی از اساتید راهنما به دلیل ارتقاء مرتبه علمی نیاز به مقالات استخراجی پایان‌نامه‌ای دارند ولی طبق تعهدات خود عمل نمی‌کنند و بار مسئولیت پژوهش به عهده دانشجو می‌افتد از طرفی افزایش مقالات باکیفیت آن رابطه معکوسی دارد به‌طوری‌که کیفیت کلی مقالات مطلوب نیست و این با تحقیقات حسن‌زاده و همکاران (۱۳۹۵) هم سویی دارد. درحالی‌که تعداد مقالات هدف نهایی نیست بلکه هدف دارا بودن مقالات باکیفیتی است که از نظر محتوا سبب گسترش واقعی مرزهای دانش و توسعه علم در رشته گردد، در ارائه محتوی این‌گونه مقالات آنچه مورد توجه است پرداختن به مبانی و نظریه‌های مطرح در زمینه مسئله و موضوع تخصصی پایان‌نامه است. تأکید بر مبانی نظری و ارائه نظریه‌های مطرح و مرتبط با موضوع مورد پژوهش یکی از نکاتی است که موجب غنی شدن و استحکام مقاله‌ها و نیز ارتباط دانش جدید با دانش کهن در حوزه‌های علوم انسانی و اجتماعی می‌شود (فتاحی؛ بگلو و آخشیک، ۱۳۹۳). و همچنین بر اساس دیدگاه‌های مصاحبه‌شوندگان، تولید دانش رشد صعودی دارد و دانشگاه منبع و مرجع تولید دانش محسوب می‌شود، بنابراین بایستی جامعه و صنعت برای اجرای طرح‌های تحقیقاتی خود به آن مراجعه کنند. رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی از این امر مستثنی نیست. مراجعه به دانشگاه به‌منظور اجرای طرح‌ها و فعالیت‌های پژوهشی از طرف سازمان‌ها وجود ندارد و بخش‌های اجرایی از این پژوهش‌ها استفاده نمی‌کنند. علیرغم اینکه تولید دانش در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی توسعه خوبی دارد، ولی از کیفیت لازم در تولید دانش نیز برخوردار نیست. از

طرفی انتشارات همچنان رشد داشته است. این یافته در راستای یافته‌های پژوهش اوکولا (۲۰۰۷)، اشرفی ریزی و همکاران (۱۳۸۹)، رادار (۱۳۹۰)، امرایی و همکاران (۱۳۹۲) است. تکراری بودن موضوعات کتاب‌ها از مقوله‌هایی است که نیاز به توجه بیشتری دارد که مؤلفان و مترجمان فعال در حوزه به‌منظور رفع خلاهای موجود، با دیدی کل‌نگر و جامع‌بنگرنند و به‌تمامی موضوعات آن‌هایی که کمتر رشد یافته‌اند پردازند که یافته‌های ملک محمدی و حاجی زین‌العابدینی (۱۳۹۶) آن‌ها تایید می‌کند.

تکراری بودن موضوعات کتاب‌ها از مقوله‌هایی است که نیاز به توجه بیشتری دارد که مؤلفان و مترجمان فعال در حوزه به‌منظور رفع خلأهای موجود، با دیدی کل‌نگر و جامع‌بنگرنند و به‌تمامی موضوعات آن‌هایی که کمتر رشد یافته‌اند پردازند که یافته‌های زین‌العابدینی و محمدی (۱۳۹۶) آن‌ها را تایید می‌کند. مشکلات و محدودیت‌ها نظیر چالش‌های انسانی، محدودیت زمان پژوهش، محدودیت منابع مالی، ضعف حمایت دانشگاه و ضعف ساختار پژوهشی، تقلیدپذیری، تعهد‌گریزی، مسئله‌سازی، عدم برنامه‌ریزی راهبردی و عدم رویکرد پژوهش محوری در دانشگاه‌ها از عوامل آسیب‌ساز در پژوهش هستند که راهبردها و پژوهش را محدود می‌کند. و از مهم‌ترین عامل محدودکننده عدم رویکرد پژوهش محوری است که تحقیقات بهار دوج (۲۰۱۷) و گنجی (۱۳۸۳) و همچنین پژوهش‌های زارعی و فامیل روحانی (۱۳۸۸) در این راستا انجام شده است. بر اساس دیدگاه‌های مصاحبه‌شوندگان، پژوهش در رشته در تأمین هزینه‌های خود با مشکلاتی مواجه است. مصاحبه‌شوندگان ارتباط ضعیف پژوهش با نیازهای جامعه و به دنبال آن ناتوانی در جذب طرح‌های تحقیقاتی را دلیل به وجود آوردن مشکلات مالی عنوان کردند. در ضعف روحیه کاری پژوهشی کم‌رنج بودن نقش استادان راهنما، عدم همکاری با سخگویان، عدم فرستادن دانشجویان دکترا به فرصت‌های مطالعاتی از مفاهیم مربوط به مقوله ضعف روحیه کار پژوهشی به شمار می‌آیند. بر اساس نتایج حاصل از تحلیل مصاحبه‌ها، انجام پژوهش‌ها اصولاً نیازمند کار تیمی و بهره‌گیری از توان تخصصی هر یک از اعضاء است. این در حالی است که کمتر موردی پیش می‌آید که اعضای یک پژوهش با یکدیگر همکاری کنند و این نیاز به فرهنگ‌سازی کار گروهی در پژوهش دارد. عدم پژوهش محور بودن دانشگاه‌ها علاوه بر این، بر اساس دیدگاه‌های مصاحبه‌شوندگان، در ساختار و رویکرد آموزش محوری در دانشگاه‌ها و جزوه محوری کلاس‌ها، محقق و پژوهشگر تربیت نمی‌شود، بلکه بیشتر استاد و مدرس تربیت می‌شود تا پژوهشگر، به عبارت دیگر، در نتیجه رویکرد آموزش محوری در برخی دانشگاه‌ها و نوع تربیت افراد در این رویکرد، در بسیاری از مواقع اساتید تولیدکننده علم نیستند و صرفاً انتقال‌دهنده و مدرس می‌باشند، این در حالی است که برخی از اساتید هم اصولاً وارد حوزه پژوهش و تولید علم نمی‌شوند. به‌طور کلی چنین می‌توان گفت که پژوهشگری یک مهارت است و تنها با دانستن مسائل نظری، روش‌ها و اصول پژوهشگری

¹ Ocholla

² Ashrafi Rizi H, Kazempour Z, Papi

³ Radfar

⁴ Amraei M, Geraei E, Siamaki

5. Bhardwaj

آسیب‌شناسی پژوهش در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی: مطالعه نظریه زمینه‌ای .....

حاصل نمی‌آید. بایستی این مهارت‌ها جهت انجام پژوهش توسط افراد کسب شود. اما همه افراد مجهز به چنین مهارتی نیستند. و یکی دیگر از عوام مهم محدودکننده پژوهش سیاست کلان آموزشی است که مربوط به مقوله عدم پژوهش محوری دانشگاه‌ها هستند. بر اساس نتایج حاصل از تحلیل مصاحبه‌ها، یکی از آسیب‌های جدی که متوجه رشته است، سیاست دانشگاه‌ها در توجه به گسترش کمی آموزش است. به این مفهوم که توجه بیشتر دانشگاه به آموزش در بخش‌های تحصیلات تکمیلی، نظیر دانشگاه پیام نور موجب شده تا پژوهش در حاشیه قرار گیرد، در نتیجه رویکرد آموزش محوری، مشغله‌های بسیار زیادی برای اساتید در امور آموزشی به وجود آورده است. چنانکه اساتید بیشترین وقت خود را درگیر امور آموزشی، در بخش‌های مختلف تحصیلات تکمیلی، نظیر کلاس درس و پاسخگویی به دانشجویانی گذارند و فرصت کافی برای گذران در امور پژوهشی را ندارند. از سویی در برخی موارد مشغله‌های آموزشی و درآمد حاصل از آن مانع از احساس نیاز به امر پژوهش می‌شود. در پاسخ به سؤال دوم پژوهش استفاده از راهبردهای پژوهشی که در الگوی مفهومی مشخص شده‌اند، ترکیبی از راهبردها کاربردپذیری و تجاری سازی همراه با مقوله‌های فرعی گسترش رابطه دانشگاه و جامعه، درآمدزایی پژوهش‌ها و ارزیابی و داوری پژوهش‌ها، و بهبود کار آیی که شامل مقوله‌های فرعی ارتقاء کیفی و همکاری و تعاون از جمله راهبردهایی هستند که می‌توانند عملی شوند و باعث پیامدهایی شوند. بر اساس نتایج حاصل از تحلیل مصاحبه‌ها، به کارگیری یافته‌های پژوهش و ارتباط در این زمینه رضایت‌بخش نیست، درحالی که برای بهبود بخشیدن به این وضعیت، زمینه‌های مناسبی وجود دارد. در سازمان‌های دولتی و نهادهای موجود، رابطه‌ای جهت واگذاری طرح‌های خود به پژوهشگران احساس نشده است. ضروری است که در مرحله انتخاب موضوع در پژوهش‌های رشته به محورهای پژوهشی نهادهای موجود نظیر کتابخانه‌های عمومی مورد توجه قرار گیرد و اعتمادی مبنی بر اینکه واقعاً دانشگاه می‌تواند به آن‌ها در جهت رفع مسائل و نیازهای پژوهشی‌شان کمک کند به وجود آید. این که دانشگاه‌ها صرفاً مطالبی که مطرح می‌کنند جنبه تئوریک نداشته و قابلیت اجرایی و عملیاتی شدن را دارد. بر اساس یافته‌های پژوهش، راهبردها باعث اجرای دقیق و جامع پژوهش‌ها و پاسخگویی به نیازهای جاری و بومی جامعه همراه با توانمندی مشاوره اطلاعاتی منجر به کاهش آسیب‌ها در پژوهش می‌شود.

منابع

- پاول، رونالد، ا.ر. (۱۳۷۹). روش‌های اساسی پژوهش برای کتابداران. ترجمه نجلا حریری. تهران: مرکز انتشارات علمی دانشگاه آزاد اسلامی
- حری، عباس (۱۳۹۰). ضرورت رویکردی سه وجهی به آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی. کتاب ماه کلیات، (۱۶۶)، ۱۰-۱۱
- حسن‌زاده، محمد؛ اسبک تبار، مصطفی؛ سهراب زاده، سارا؛ محمدی ضرّون، معصومه (۱۳۹۶). رابطه بین هم‌نویسندگی و کیفیت مقالات: رهیافتی از مقالات منتشرشده در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی از سال ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۴. پژوهش‌نامه علم‌سنجی. مقالات آماده انتشار. انتشار آنلاین از ۸ آذر
- حیدری، غلامرضا؛ قنادی نژاد، فرزانه؛ چینی پرداز، رحیم (۱۳۹۶). شناسایی و تحلیل اولویت‌های پژوهش در علم اطلاعات و دانش‌شناسی از دیدگاه اساتید و دانشجویان دکتری در این رشته، مدیریت اطلاعات، ۳(۱) ۴۹-۷۳
- دیانی، محمدحسین (۱۳۸۷). پایان‌نامه، گنجی ناشناخته، فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۲(۴) ۱-۱۶.

- ، (۱۳۸۷). رواج مسئله‌سازی و افول مسئله یابی در تحقیقات کتابداری، کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۴۱(۱)، ۳-۱.
- ، (۱۳۸۷). افزایش نمایی و تزايد مقاله‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی. کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۱۱(۳).
- رها دوست، بهار. (۱۳۸۶). فلسفه کتابداری و اطلاع‌رسانی. تهران: نشر کتابدار.
- زارعی، عاطفه؛ فامیل روحانی، علی‌اکبر (۱۳۸۸). وضعیت تحقیقات اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های آزاد اسلامی منطقه پنج و شناسایی مشکلات آن‌ها در تولید علمی، مطالعات ملی کتابداری و سازمان‌دهی اطلاعات، شماره ۸۰، عصاره، فریده؛ فرج پهلوی، عبدالحسین؛ سیامکی، صبا (۱۳۹۳). پژوهش‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی در ایران: تحلیل محتوا، مجله علم‌سنجی کاسپین، ۱(۲)، ۷-۱۳.
- فتاحی، رحمت‌الله (۱۳۸۸). ارزش‌ها و جذابیت‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی: بازشناسی مبانی ارزشی کتاب. تهران: کتابدار.
- فتاحی، رحمت‌الله؛ رجبعلی بگللو، رضا؛ آخشیک، سمیه سادات (۱۳۹۳). گذری و نظری برگزیده، حال و آینده: کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایران: نگاهی به شکل‌گیری، دستاوردها و چالش‌های توسعه علم اطلاعات و دانش‌شناسی. شیراز: نامه‌ی پارسی. وزارت علوم تحقیقات و فناوری معاونت پژوهشی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری.
- کو مار، کریشنان (۱۳۷۴). روش‌های پژوهش در کتابداری و اطلاع‌رسانی. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.
- گنجی، علیرضا (۱۳۸۳). مطالعه وضعیت تولید اطلاعات علمی اعضای هیئت علمی دانشگاه فردوسی مشهد. کارشناسی ارشد. دانشکده علم تربیتی دانشگاه فردوسی مشهد.
- ملک محمدی سعید؛ حاجی زین‌العابدینی، محسن (۱۳۹۶). یک دهه نشر کتاب در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی ایران ۱۳۸۱-۱۳۹۰، مجله اطلاع‌رسانی پزشکی نوین، ۳(۱)، ۱۶-۲۱.
- Ashrafi Rizi H, Kazempour Z, Papi (2010). A Survey of Publications by Non-Government, Special Publishers in Library and Information Science during (2001-2008). Library and Information Science, 13(2): 295-318. [In Persian].
- Amraei M, Geraei E, Siamaki (2013) S. Subject Trends of Persian Publications in LIS, 1994-2008. NASTINFO, 24(3): 78-91. [In Persian].
- Bhardwaj, Raj Kumar (2012). Research activities of library and information science professionals in Indian higher educational institutions: Competencies, support and engagements, Journal of Library and Information Technology, 37(1), pp. 30-37
- Boell, Sebastian K.; Kennan, Mary Anne; Willard, Patricia (2012). Fifty years of LIS education in Australia: Research productivity and visibility of LIS educators in higher education institutions, Journal of Education in Library and Information Science. 53(1). 49-68
- Chuan, Chen; Qin, fu, Ma Hao (2011). Survey Research on Implementation of Research Methods in Library and Information Science, Library Tribune, 31(6). Retrieved March 18, 2018, from http://www.jlis.cn/jtlscen/ch/reader/view_abstract.aspx?file_no=20120203&flag=1
- Creswell, John W. (2005). Educational Research: Planning, Conducting, and Evaluating Quantitative and Qualitative Research. Michigan: Merrill. Retrieved, May 21, 2018, from https://books.google.com/books/about/Educational_Research.html?id=IXcOAQAAMAAJ
- Ocholla, Dennis N; Ocholla, Lyudmilla (2007) Research in Library and Information Science in South Africa: an analysis of journal research output from 1993-2006. 73RD IFLA GENERAL CONFERENCE AND COUNCIL, 19-23 August 2007, Durban, South Africa. Electronic. Retrieved March 18, 2018, from <http://www.ifla.org/iv/ifla73/index.htm>
- Radfar, A (2012). A Survey on the Library and Information Science Researches in Iran, Epistemology, 5(18): 35-49. [In Persian].
- Strauss, A., & Corbin, J. (1990). Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques. new bury park, CA: sage